

Reactie VNG op het Eindrapport Af- en ombouw JeugdzorgPlus

In 2023 en 2024 heeft de inspectie gezondheidszorg en jeugd (Hierna inspectie) intensief toezicht uitgevoerd op de af- en ombouw van de JeugdzorgPlus. De Vereniging van Nederlandse gemeenten (hierna VNG) wil de inspectie danken dat zij in de gelegenheid wordt gesteld om een reactie te geven op deze eindpublicatie.

In haar bevindingen stelt de inspectie vast dat er onvoldoende passende hulp beschikbaar is voor kinderen met complexe problematiek en dat deze hulp vaak ook van onvoldoende kwaliteit is. De VNG deelt deze zorgen en voelt de urgentie om samen met het rijk, de sector en de jongeren de toegankelijkheid en kwaliteit van het aanbod te verbeteren. Het is positief om te zien dat de inspectie het uitgangspunt ondersteunt dat de JeugdzorgPlus moet worden afgebouwd en omgebouwd, met de ambitie om gesloten plaatsingen zoveel mogelijk te voorkomen.

De geschetste knelpunten waren voor de VNG aanleiding om bestuurlijke afspraken te maken met het rijk en Jeugdzorg Nederland. De VNG constateert dat de inspectie positief is over de uitgangspunten van deze afspraken. Tegelijkertijd constateert de inspectie ook dat de bestuurlijke afspraken en het aangekondigde af- en ombouwplan onvoldoende zijn om zowel tijdens als na de transformatie te voorzien in een toereikend hulpaanbod van voldoende kwaliteit. De VNG benadrukt dat op veel plekken al goede stappen worden gezet in de ontwikkeling van een passend alternatief hulpaanbod voor kinderen met complexe problematiek. Hierbij werken wij gezamenlijk aan een en lerende cultuur en structuur tussen alle betrokken organisaties. De VNG onderschrijft dat er meer slagkracht nodig is, wat onder andere tot uiting moet komen in het landelijk afbouwplan, aanvullend op de plannen op landsdeelniveau. De bestuurlijke afspraken zijn voor de VNG een belangrijk instrument om alle partijen gecommiteerd te houden en zijn de basis waarop we stappen willen zetten om de hulp aan kinderen duurzaam te verbeteren. De inspectie maakt in haar constatering nog onvoldoende duidelijk op welke elementen zij aanscherping van de bestuurlijke afspraken nodig acht. De VNG treedt hierover graag in gesprek met de inspectie.

Naar een nieuw perspectief

De transitie van de JeugdzorgPlus vraagt om een nieuw perspectief op passende hulp voor kinderen en hun gezinnen met complexe problematiek. Problemen in gezinnen moeten eerder worden herkend en beter begrepen, zodat zij eerder en beter ondersteund kunnen worden. Met als belangrijkste ambitie het voorkomen dat kinderen uit huis worden geplaatst. Als thuisblijven echt geen optie is, streven we naar kleinschalige, gezinsgerichte en liefdevolle omgevingen waarin kinderen kunnen opgroeien en het gewone leven het uitgangspunt is. Dit vereist tijd, energie en denkkracht om de gehele keten te helpen versterken: van vroegherkenning tot de ontwikkeling van passende (jeugd)hulp, ondersteuning en onderwijs. Een nieuw perspectief is daarbij nodig, want zolang we vasthouden aan oude waarden en werkwijzen, blijft verandering moeilijk. We stellen dit ook in het besef dat in de afgelopen vijftig jaar is gepoogd om de hulp zo thuis mogelijk te bieden, maar dat dit nog onvoldoende is gelukt. Daarom vindt de VNG het essentieel om vooral toekomstgericht te werken, zodat nieuwe initiatieven de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen en we kunnen stoppen met jeugdhulp die niet effectief is of kinderen schaadt. We spreken de hoop uit dat de inspectie hier een goede bijdrage aan zal leveren.

Borging van kwaliteit

De inspectie constateert dat de kwaliteit van het huidige aanbod JeugdzorgPlus voor kinderen met complexe problematiek tekortschiet. De inspectie is van oordeel dat meer vaart nodig is om een kwaliteitskader vast te stellen voor de hulp aan deze specifieke groep kinderen. De VNG onderschrijft de oproep van de inspectie voor een snelle en zorgvuldige ontwikkeling van een kwaliteitskader. Dit kader moet aansluiten op de actuele inzichten over de doelgroep en rekening houden met de verschuivingen in het aanbod.

Een goed kwaliteitskader is essentieel om ervoor te zorgen dat de hulpverlening effectief en relevant is. Het stelt zorgprofessionals in staat om beter in te spelen op de behoeften van kinderen en hun gezinnen. Om stappen te kunnen zetten is de hele keten nodig. Een kwaliteitskader helpt om de samenwerking tussen verschillende disciplines te verbeteren, waardoor we een meer geïntegreerde en samenhangende aanpak kunnen realiseren. De VNG onderschrijft de conclusie van de inspectie dat er breed commitment nodig is vanuit de jeugd- en opvoedhulp, jeugd-GGZ, LVB, forensische zorg en verslavingszorg om te komen tot een passend (specialistisch) hulpaanbod. De VNG vindt het belangrijk dat dit commitment tot uiting komt in meer integrale samenwerking tussen de sectoren en roept hen ook op om hier stappen in te zetten.

Samenwerking en verklarende analyse

De VNG beschouwt de verklarende analyse als een cruciale stap voorafgaand aan een (eventuele) gesloten plaatsing. De VNG onderschrijft dan ook het belang van een stevige verankering van de verklarende analyse in het proces. In de bestuurlijke afspraken is vastgelegd dat het aantal spoedplaatsingen moet worden verminderd en dat er een verklarende analyse moet plaatsvinden voordat tot een (gesloten) uit huis plaatsing wordt overgegaan. Dit vereist investeringen in de expertise van professionals, evenals voldoende tijd en ruimte voor hen om een gedegen verklarende analyse te kunnen maken.

Het is zorgwekkend dat de inspectie signaleert dat in de huidige praktijk soms bewust informatie over een kind wordt achtergehouden. Het verzwijgen van cruciale informatie mag nooit plaatsvinden om een kind ergens onder te brengen. De VNG wil in samenwerking met betrokken partijen nagaan hoe de verantwoordelijkheid voor de verklarende analyse duidelijker kan worden belegd.

Doorzettingsmacht en landelijke regie

De inspectie constateert dat het ontbreekt aan mandaat of doorzettingsmacht om knopen door te hakken bij vastgelopen besluitvorming. De VNG onderschrijft deze bevinding. In de bestuurlijke afspraken is vastgelegd dat er een landelijk orgaan komt dat, in het uiterste geval, besluiten kan nemen als er binnen een landsdeel problemen ontstaan tussen gemeenten of tussen gemeenten en aanbieders. Dit is nodig wanneer de transformatie van de gesloten jeugdhulp stagneert en oplossingen uitblijven. De VNG werkt samen met het rijk dit punt verder uit, omdat we het belang dat dit er komt delen met de inspectie. Het is belangrijk dat het rijk als stelselverantwoordelijke hier een rol in pakt.

Duidelijkheid over de inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen

De inspectie constateert dat aanbieders vrijheidsbeperkende maatregelen inzetten zonder dat hier een wettelijke grondslag voor is en zonder dat de rechtsbescherming van de kind hierbij is geborgd. De VNG vindt dit een onwenselijke en zorgelijke ontwikkeling. De VNG onderschrijft de breed gedeelde opvatting dat vrijheidsbeperkende maatregelen zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. Tegelijkertijd constateert de VNG ook dat er sprake van een toename van het aantal kinderen dat één op één begeleiding ontvangt. Er is bij gemeenten behoefte aan duidelijkheid over de noodzaak en rechtvaardiging van vrijheidsbeperkende maatregelen: over het grijze gebied tussen vrijheidsbeperkende maatregelen, ten opzichte van 'normaal' pedagogisch handelen, over het borgen van rechtspositie van kinderen, bereidheid om risico's te accepteren, handelingsperspectief en veiligheid van medewerkers en de maatschappelijke kosten. De inspectie vervult mede een belangrijke rol om deze duidelijkheid te bieden.

Randvoorwaarden

De inspectie constateert dat locaties er nog niet in zijn geslaagd de noodzakelijke verbeteringen door te voeren die afhankelijk zijn van andere partijen. Dit geldt zowel voor de samenwerking met ketenpartners bij het afstemmen van hulp op het onderwijs en het organiseren van vervolghulp, als voor de opdrachtgevers die verantwoordelijk zijn voor de juiste randvoorwaarden, zoals financiële zekerheid en het voortbestaan van de locatie.

Hoewel het begrijpelijk is dat onzekerheid over financiën en continuïteit als een belemmering wordt ervaren, gaat verandering altijd gepaard met onzekerheid. Dit mag echter geen reden zijn om veranderingen uit te stellen. Het landelijke afbouwplan, samen met de plannen van de landsdelen, moet meer zekerheid en consensus bieden voor de invulling van deze transformatie.